

Парк пријатељства у Новом Београду

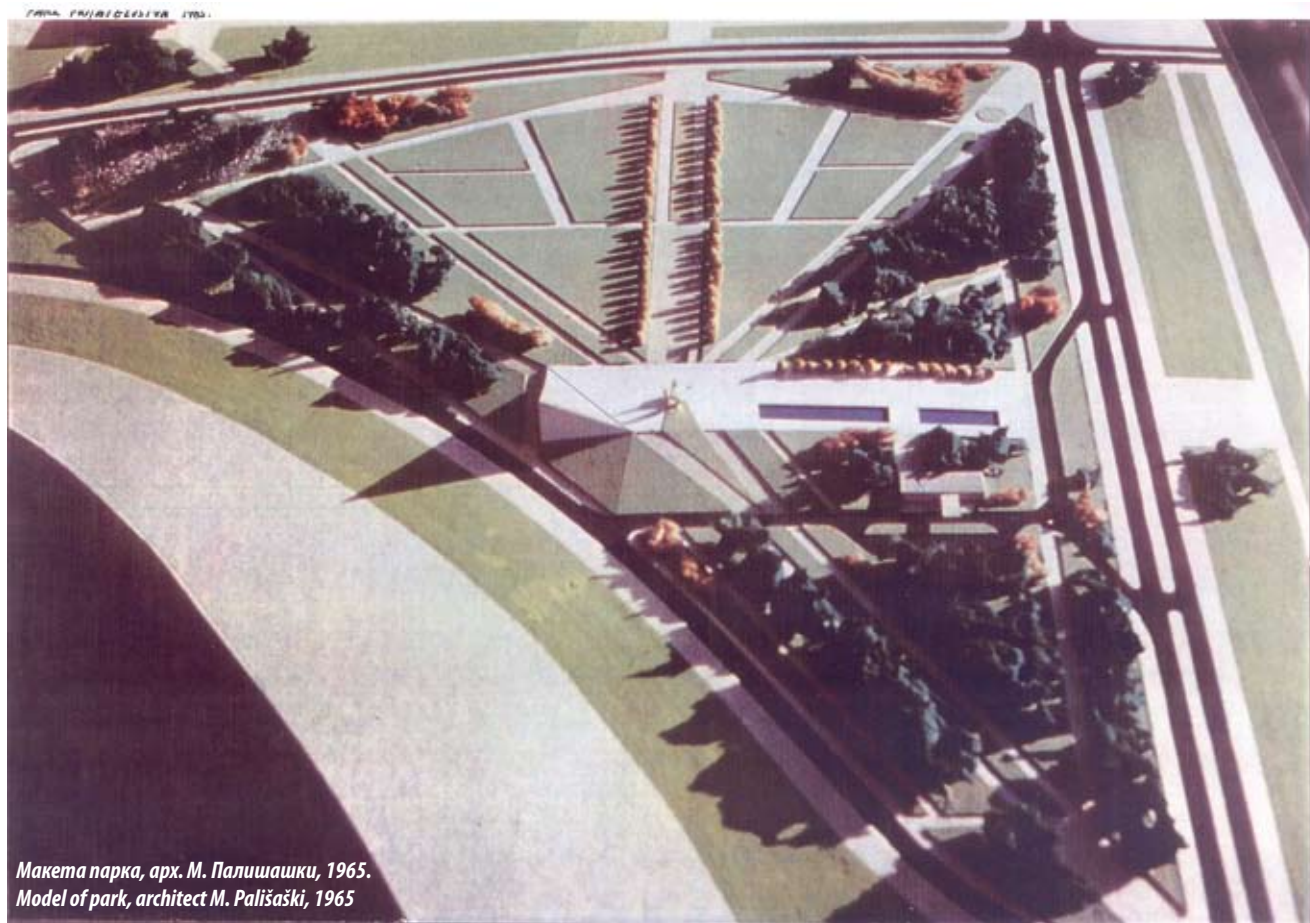
Park of Friendship in Novi Beograd

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance

Алеја мира, данашњи изглед
Avenue of Peace, present prospect

Макета парка, арх. М. Палишашки, 1965.
Model of park, architect M. Pališanski, 1965

Док су обнављање и изградња Београда након Другог светског рата били у пуном замаху, посебна инспирација и изазов југословенским архитектима били су ново планско уређење терена на левој обали Саве. Решење парковске површине на том простору може се најбоље сагледати кроз контекст изградње Новог Београда, посебно кроз идеју уређења ширег приобалног појаса новог града на левој обали Саве. Промена курса југословенске спољне политике уследила је након

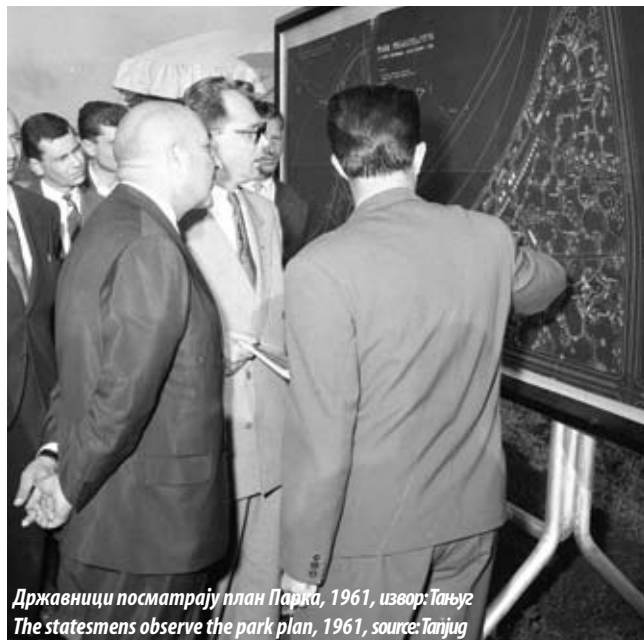
раскида са СССР-ом и осталим социјалистичким државама Варшавског пакта 1948. године, што је утицало и на промену концепције изградње и обнове Београда, односно на формирање сопственог архитектонског израза базираног на постулатима западноевропске интернационалне модерне. У политичком смислу, почетком шездесетих година 20. века, Југославија се залагала за неутралну нестврану позицију између двају супротстављених блокова, увучена у сукоб Хладног рата, и тако

Tito sa šefovima država Samita nesvrstanih zemalja, Beograd 1961, izvor: Tanjug
President Tito with the chiefs of the Non-Aligned countries, Belgrade 1961, source: Tanjug

je postala jedan od osnivača Pokreta nesvrstanih, a Beograd jedina evropska prestonica gde je, po tadašnjem uslovima, osnivački skup trećeg bloka mogao biti održan. Pokret nesvrstanih je jedan od ključnih programa jugoslovenske spoljne politike koji je državi nakon višegodišnjeg perioda izolacije doneo ugled i visoko mesto među zemljama sveta.

Nakon Konferencije održane u Bاندунгу у Индонезији 1955, где су несврстане земље одлучиле да не желе да учествују нити да буду увучене у идеолошке сукобе Истока и Запада у Хладном рату, на иницијативу тројице државника, Јосипа Броза Тита, египатског председника Гамала Абдела Насера и индијског председника Џавахарлала Нехруа – основан је Покрет несврстаних. Југославија је у то време стекла угледан положај у међународним односима, због чега је Прва конференција несврстаних земаља одржана у Београду од 1. до 6. септембра 1961. године. На конференцији је учествовало преко 100 учесника. Покрету су приступили већина влада на свету и скоро две трећине чланица Уједињених нација. Углавном су то биле државе трећег света, које нису учествовале у блоковској подели. Конференција је разматрала питања о правима на самоопредељење народа и земаља, борбе против империјализма, колонијализма и неоколонијализма, поштовања суверенитета

Државници посматрају план Парка, 1961, извор: Танјуг
The statesmen observe the park plan, 1961, source: Tanjug

и територијалног интегритета, општег разоружања, забране нуклеарних експеримената, неједнаког економског развитака, апартхејда, укључујући и ционизам и све облике стране агресије, окупације, доминације, мешања или хегемоније, као и блоковске политике. На првој конференцији одржаној у Београду учествовало је 25 земаља, 11 из Азије, 11 из Африке заједно са Југославијом, Кубом и Кипром. То је био највећи међународни скуп у Београду одржан након Другог светског рата, што је довело до значајних радова на уређењу и припреми града да угости велики број страних делегација. Исто тако, био је то изванредан изазов југословенској архитектури да изградњом великих објеката савременог стилског израза и без терета прошлости изрази своју другачију оријентацију засновану на новим градитељским постулатима и идејама.

Спомен-парк

Да би се обележио један овакав догађај у југословенској историји, Млади горани Србије иницирали су да се у то име подигне спомен-парк под називом Парк пријатељства и смести у непосредној близини Палате Савезног извршног већа, уз само ушће Саве у Дунав, на троугаоном простору између данашњих улица Булевара Николе Тесле и Ушћа и шеталишно-бициклистичке стазе која прати

Обелиск испред Дома синдиката, 1961, извор: Тањуг
Obelisk in front of the House of Unions, 1961, source: Tanjug

Изложба о земљама учесницама конференције, 1961. Београд, извор: Тањуг
Non-Aligned countries summit exhibition in Belgrade, 1961, source: Tanjug

обалу реке. Иницијативу су подржали Савет за културу и Савет за урбанизам Народног одбора Београда. Прво идејно решење израдио је инжењер Владета Ђорђевић 1961. године. Као симбол залагања за мир у свету и пријатељства међу народима, планирано је да парк заузима површину од 14 хектара, у чијем централном делу према рекама доминира Алеја мира, архитектонски уобличен дрворед платана са којег се пружа изванредан поглед на Нови Београд, Савску падину, Калемегдан и Земун. Архитектонска замисао односила се на организацију простора, који је интерним стазама издељен на појединачне парцеле, величине око 50–100 метара квадратних, у којима би свака земља изложила своје симболе, етнолошка обележја, копије скулптура, специфичне вртне детаље и биљне врсте, а њихов распоред био би такав да симулира географску удаљеност од Југославије. Пројектна решења за уређење сваког интерног дела требало је да ураде архитекти земаља учесница Самита несврстаних. Поред стаза и мањих целина, у централном делу је предвиђен базен с фонтаном и обелиском до којих би водила главна стаза поплочана разнобојним декоративним каменом, као и два прилаза, један од Булевара иза зграде СИВ-а, а други од будућег булевара постављеног управно у односу на Ратно острво (данас Улица Ушће). Међутим, уобличавање парка је коначно довршено тек решењем архитектке

Милана Палишашког, чији је пројекат под називом Потез награђен првом наградом на општејугословенском конкурс 1965. године. На основу тог решења, Дирекција за градско зеленило је израдила детаљне пројекте.

Парковски пејзаж заснован је на мирном, једноставном и достојанственом геометризму, чиме је избегнут карактер места с политичко-идеолошком поруком и контекстом. Полазна тачка архитектке била је да се на том троугаоном простору уз речну обалу формира оаза зеленила с културно-уметничким садржајем без политичког симболизма, као простор са универзалном идејом и поруком мира. Реализовано је само девет и по хектара парковске површине, док укупна данашња заштићена површина износи 17, 98 хектара. Иако је од оригиналне замисли архитектке Палишашког мало тога изведено, у основи парка се и данас сагледавају специфичност и намена модерног градског парка. Геометризам је уочљив, а његова једноставност је оплемењена Алејом платана, која је дугачка 180 метара, што уједно представља број земаља које су као свој политички приоритет имале залагање за мир, кроз такозвану политику мирољубиве активне коегзистенције. Сви учесници Прве конференције Самита несврстаних засадили су исту биљку – платан, која симболизује једнакост. Избор платана лежи у

њиховој дуговечности, што потенцира идеју о успостављању трајног мира и пријатељства у свету. Поред сваког дрвета постављена је плоча са именом државника и земље из које долази, годином сађења и латинским називом дрвета *Platanus acerofolia*. У ондашњим новинама о Алеји мира писано је као о симболу повезаности земаља у борби за мир. Саднице су постављене на једнакој удаљености, од осам метара, да би се њихове крошње на одређеној висини свог раста спојиле и тако формирале јединствен зелени низ, односно површину која симболично истиче повезаност свих народа кроз заједничку идеју. За свечано отварање Парка узима се Титова садња платана 7. септембра 1961. године, а последње велико сађење обављено је 1989. године током последњег, Деветог самита несврстаних у Београду. Поред Младих горана, први који су засадили дрво мира били су: Сувеил (Саудијска Арабија), Бургиба (Тунис), Џавахарлал Нехру (Индија), Сиримаво Бандаранаике (Цејлон), Гамала Абдел Насер (Египат), Хаиле Селасије (Етиопија) и многи други. У парку је 1974. године постављена скулптура Отворени облик, ауторке Лидије Мишић, у форми стилизованог цвета, висине 180 цм.

Последње уређење парка било је 2000. године, када је подигнут спомен-обелиск Вечна ватра, према замисли вајара браће Светозара и Светомира Радовића и архитектата Марка Стевановића и Миодрага Цвијића. Парк је тако добио централно обележје, а постављене су и дрвене клупе дуж Алеје мира. Поводом манифестације Летњег олимпијског фестивала младих Европе 2007. године, у новоформираној Олимпијској алеји у парку су засађене још 52 саднице платана.

Знаменито место

Формирање Парка пријатељства и данас има вишеструку симболику изначај. Налази се у оквиру топографски најинтересантијег дела Новог Београда и зоне која обухвата најистакнутије примере савремене послератне архитектуре Београда. Својим специфичним местом, формом, наменом и уређеним пејзажом представник је посебних архитектонско-урбанистичких, друштвено-политичких и културно-историјских прилика у првим деценијама након Другог светског рата. Простор Ушћа где се налази парк представља важан зелени масив у склопу предела чије карактеристике обухватају и вредности визура заједно са зеленом оазом Великог Ратног Острва. Висока вегетација парка састоји се од аутохтоних врста биљака типичних за приобаље, као и од сабених врста кроз концепт формирања Парка, што указује на његове посебне природне и хортикултурне вредности. Парк пријатељства поред Ушћа, Калемегданског гребена и Великог ратног

Скулптура Отворени облик, 1974, ауторка Л. Мишић
Sculpture Open form, author L. Misić, 1974

острва представља топос послератног Београда, што указује на историјску генезу града и уједно је једини јавни формиран парк на територији Новог Београда и једини парк дуж речне обале.

Парк пријатељства проглашен је за знаменито место (Одлука о утврђивању, Сл. гласник РС, бр. 8/14).

Литература:

1. И.Весковић, *Парк пријатељства у Новом Београду, Наслеђе XII, Београд, 2011.*
2. Љ.Благојевић, *Нови Београд – оспорени модернизам, Београд, 2007.*
3. А.Кадијевић, *Улога идеологије у новијој архитектури и њена схватања у историографији, Наслеђе VIII, Београд, 2007.*
4. У.Мартиновић, *Београд 1945–1975, Урбанизам и архитектура, Београд, 1978.*
5. Б.Стојановић, *Архитектура Београда 1944–1954, ГМГБ, I, Београд, 1954.*
6. М.Митровић, *Савремена српска архитектура, Београд, 1968.*

Park of Friendship in Novi Beograd (New Belgrade)

Cultural monument

Почетак уређења Парка пријатељства 1961. са зградом СИВ-а у позадини, извор: Танјуг
The beginning of arrangement of Park of Friendship in 1961 with the building of SIV in the background, source: Tanjug

At the time the post-Second World War reconstruction and development of Belgrade was in full swing, the large-scale plan for developing a vast area of undeveloped land on the left bank of the Sava into a new part of the city offered a stimulating challenge for Yugoslav architects. The establishment of a park there should therefore be looked at in the context of the construction of Novi Beograd, its riverfront in particular. The shift in Yugoslav foreign policy following the split with the Soviet Union and the other countries of the Eastern Bloc in 1948 also led to a shift in the approach to the reconstruction and development of Belgrade in the

sense of finding an independent architectural expression based on the tenets of the International Style. In the early 1960s, in line with its new foreign policy advocating a neutral position in relation to either of the two confronting blocs, Yugoslavia became a founding member of the non-aligned movement. Belgrade was the only European capital qualified under the circumstances to play host to the founding conference of a 'third bloc'. The pursuit of the policy of non-alignment ranked high on the Yugoslav international agenda and, after years of isolation, brought the country a respected place among nations of the world.

*Плоча некадашњег председника Египта Г.А.Насера, Алеја мира
The plaque of the former president of Egypt G.A.Naser, Avenue of Peace*

Following the 1955 African-Asian conference in Bandung, Indonesia, where a number of countries pledged not to side with either Cold War power bloc, the non-aligned movement was founded at the instigation of three statesmen, Josip Broz Tito of Yugoslavia, Gamal Abdel Nasser of Egypt and Jawaharlal Nehru of India. The movement was supported by most world governments and nearly two-thirds of UN members, mostly third-world nations which saw their national interest lying in mutual support and cooperation. The first Conference of Non-Aligned Countries held in Belgrade on 1–6 September 1961 assembled more than one hundred participants. The issues discussed included the right to self-determination of peoples and nations; the struggle against imperialism, colonialism, neo-colonialism and all forms of foreign aggression, occupation, domination, interference or hegemony; respect for sovereignty and territorial integrity of states; global disarmament; ban on nuclear tests; unequal economic development; apartheid; and bloc politics. The conference attended by 25 member states (11 Asian, 11 African, and Yugoslavia, Cuba and Cyprus)

being the biggest international meeting in Belgrade after the war, it was preceded by the city's extensive preparations for hosting many foreign delegations, which set a remarkable challenge to Yugoslav architecture to design large up-to-date structures that would showcase its changed orientation based on urban and architectural tenets relieved of the pressure of the past.

Memorial park

In order for this major event in Yugoslav history to be commemorated, the Reforestation Youth Organisation proposed the construction of a memorial park which would be called the Park of Friendship and located in the immediate vicinity of the Federal Executive Council (FEC) building on the triangular patch of land abutting the confluence of the Sava and Danube rivers and bounded by Nikola Tesla Boulevard, Ušće Street and the cycling and walking path running along the riverfront. The proposal was endorsed by the Councils for Culture and Urban Planning of the People's

Изглед парка, данашњи изглед
View of park, present prospect

Committee of Belgrade, and a concept design was developed by the engineer Vladeta Djordjević in 1961. The park conceived as a symbol of the struggle for world peace and friendship among nations was to occupy an area of 14 ha. The element dominating its central part was to be Peace Avenue formed by two rows of plane trees and offering an excellent view of both Novi Beograd and Zemun on one side of the river, and of the Sava Slope and Belgrade Fortress on the other. The park area was to be divided by paths into plots of about 50–100 m², with each plot intended for a different country to design a display of its symbols, ethnological materials, typical plant species. The plots were to be arranged in such a way as to simulate each country's geographical distance from Yugoslavia. The central area was also to feature a pond with a fountain and an obelisk accessed by the main pathway paved with stones of different colours and by two other approach ways, one from the boulevard at the rear of the FEC building, the other from the future road (present-day Ušće Street) laid out perpendicular to the river island Veliko Ratno Ostrvo. The concept of the park was given

its final shape by the architect Milan Pališaški's design which won the nationwide competition in 1965, and which was further detailed by the city's department responsible for the greenery.

The park's landscape design was based on a simple and elegant geometric pattern which avoided the site being turned into a place with a political and ideological message and context. The architect's core idea was to create a green oasis with cultural and artistic contents devoid of any political symbolism, a space that would convey a universal idea and a message of peace. The park occupies only 9.5 hectares of the currently protected area of 17.98 hectares. Even though little of Pališaški's design was actually realised, the distinctiveness and purpose of the area as a modern city park remains intelligible. The simplicity of its discernible geometric pattern is given a touch of refinement by the 180-m-long avenue of plane trees, which was the number of countries whose political priority was the pursuit of peace through the policy of 'peaceful active coexistence'. The participants in the first summit of non-aligned countries each planted the same species

*Детаљ парка, плоча државника поред стабла платана, Алеја мира, данашњи изглед
Detail of park, plaque of statesman beside of the the plane tree, Avenue of Peace, present prospect*

of tree, a plane tree, which symbolised equality. This particular species was chosen for its longevity, which emphasised the idea of lasting peace and friendship in the world. At the bottom of each tree is a plaque with the name of the statesperson who planted it, the country he or she came from, the year of planting, and the tree's Latin name, *Platanus acerfolia*. The contemporary press referred to Peace Avenue as a symbol of the tie that connects nations in their striving for peace. The young trees were spaced at equal intervals of eight metres so that their crowns would join with time to form a long green canopy symbolically emphasising the unity of all nations in their striving for peace. The day J. Broz Tito planted a plane tree, 7 September 1961, was taken as the official date of the opening of the park. The first trees were planted by Ibrahim as-Suweyl (Saudi Arabia), Habib Bourgiba (Tunisia), Jawaharlal Nehru (India), Sirimavo Bandaranaike (Ceylon), Gamal Abdel Nasser (Egypt), Haile Selassie (Ethiopia) and many others. The last large-scale planting campaign took place on the occasion of the ninth Non-Aligned Movement Summit held in Belgrade in 1989.

In 1974 Lidija Mišić's 1.8-m-tall sculpture *Open Form* in the shape of a stylised flower was set up in the park. The park was last refurbished in 2000, when the memorial obelisk *Eternal Fire*, a work of the sculptors Svetozar and Svetomir Radović and the architects Marko Stevanović and Miodrag Cvijić, was erected as its central landmark and benches were installed along Peace Avenue. On the occasion of the European Summer Youth Olympic Festival in 2007, 52 young plane trees were planted in the newly-formed Olympic Avenue.

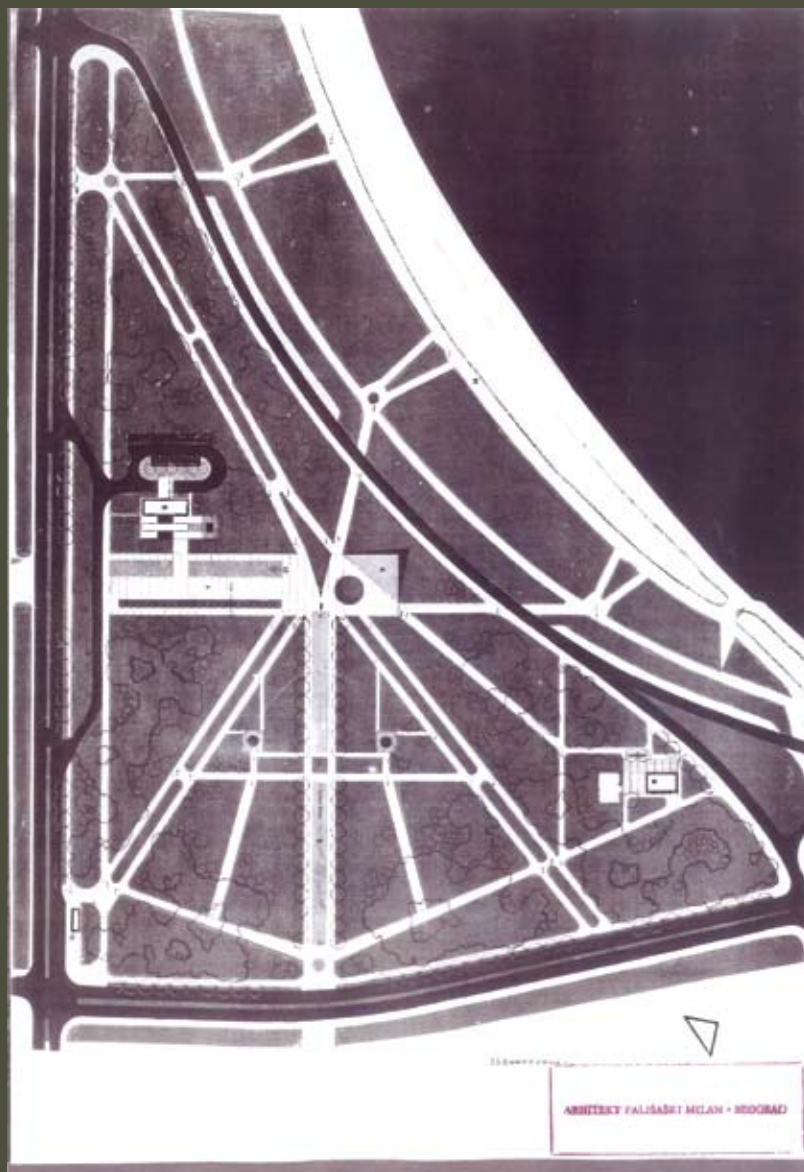
Significant site

The Park of Friendship still carries a manifold symbolism and significance. It is located in the topographically most interesting part of Novi Belgrade and in a zone that contains the most prominent examples of Belgrade's contemporary post-war architecture. By its distinctive location, form, purpose and landscaping it is representative of the architectural, urban planning, social, political and cultural circumstances that marked the first decades following the Second World War. The whole surrounding Ušće area is a mass of greenery within a landscape which includes the value of vistas complemented by the green oasis of Veliko Ratno Ostrvo. The park's tall vegetation consisting of native species typical of the local riparian zone and of the species planted in keeping with the concept of the park constitutes its particular natural and horticultural value. Moreover, it is the only public park created in Novi Beograd and the only one laid out along the riverfront. A topos of post-war Belgrade set against the vista of Belgrade Fortress perched on the Kalemegdan ridge evokes the city's origins and development.

The Park of Friendship is a designated significant site (Sl. glasnik RS no 8/14).

Literature

1. I. Vesković, *'Park prijateljstva u Novom Beogradu', Nasledje XII (2011)*
2. Lj. Blagojević, *Novi Beograd – osporeni modernizam (Belgrade 2007)*
3. A. Kadijević, *'Uloga ideologije u novijoj arhitekturi i njena shvatanja u istoriografiji', Nasledje VIII (2007)*
4. U. Martinović, *Beograd 1945–1975. Urbanizam i arhitektura (Belgrade 1978)*
5. B. Stojanović, *'Arhitektura Beograda 1944–1954', GMGBI (1954)*
6. M. Mitrović, *Savremena srpska arhitektura (Belgrade 1968)*

Цртеж парка, М.Палишашки, 1965
Drawing of park, architect M. Pališaški, 1965

Парк пријатељства у Новом Београду Park of Friendship in Novi Beograd (New Belgrade)

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда – установа културе од националног значаја

За издавача: Нела Мићовић, директор

Аутор: Ивана Весковић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: DOO MAGYAR SZO KFT, Нови Сад

Београд, 2016.

Завод за заштиту споменика културе града Београда – установа културе од националног значаја

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

712.253(497.11)(036)

711.417(497.11)(036)

ВЕСКОВИЋ, Ивана, 1977-

Парк пријатељства у Новом Београду = Park of Friendship in Novi Beograd / [текст Ивана Весковић ; превод Марина Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance, 2016 (Нови Сад : Magyar Szo). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Текст штампан двостубачно. - Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-89779-31-8

а) Нови Београд - Парк пријатељства у Новом Београду - Водичи
COBISS.SR-ID 226814476

Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance

